ئەھلى ھەدىس جامائىتى

ئېنىقلىما:

ئەھلى ھەدىس جامائىتى ھىندىستان يېرىم ئارىلىدا مەيدانغا كەلگەن ئەڭ قەدىمىي ھەرىكەتلىرىنىڭ بىرى. ئۇ، قۇرئان، سۈننەتكە ئەگىشىش ۋە ئۇنى ساھابە، تابىئىن ۋە ياخشىلىقتا ئۇلارغا ئەگەشكەن سەلەپ ـ سالىھلارنىڭ مېتودى ئاساسىدا چۈشىنىشكە، مەيلى ئەقىدە، ئىبادەت، مۇئامىلە، ئەخلاق ياكى سىياسىي جەھەتتە بولسۇن ھېچقانداق سۆز ۋە كۆرسەتمىنى ئۇ ئىككىسىنىڭ ئالدىغا قويماسلىققا، ھەدىسشۇناس فىقھىي ئالىملارنىڭ تۇتقان يولىغا تولىنىشقا، شېرىك، بىدئەت ۋە خۇراپاتنىڭ بارلىق تۈرلىرىگە قارشى تۇرۇشقا چاقىرىدۇ.

قورۇلۇشى ۋە ئاساسلىق كىشىلىرى:

◈ ھىندىستان يېرىم ئارىلىدا ئەھلى ھەدىسلەر تارىخى:

ـ ھىندىستان يېرىم ئارىلىدىكى ئەھلى ھەدىسلەرنىڭ تارىخى ئىسلامنىڭ دەسلەپكى دەۋرلىرىگە قايتىدۇ. ئۆز دەۋرىدە ھىندىستان دېڭىز ساھىللىرىدىكى گۇجرات، مالابار، سىند رايونلىرىغا يېتىپ كەلگەن ئەرەب تىجارەتچىلىرى ۋە مۇجاھىدلارنىڭ كۈچ چىقىرىشى نەتىجىسىدە ئىسلامنىڭ نۇرى ھىندىستاننىڭ بىر قىسىم جايلىرىنى يورۇتقان ئىدى. سىند ۋە مۇلتان قاتارلىق جايلاردىكى ھەدىس مەركەزلىرىگە ئەرەب ۋە ئەجەملەردىن تەركىب تاپقان ھەدىسشۇناسلار كىلەتتى. مەشھۇر ساياھەتچى ئەبۇلقاسىم ئەلمەقدەسىي ھىجرىيە 375 ـ يىلى ئۇ جاينى زىيارەت قىلغان ۋە سىند رايونىدىكى دىنىي ئەھۋاللارنى ئۆزىنىڭ «ئەڭ ئېسىل تەقسىمات» ناملىق كىتابىدا تەسۋىرلەپ مۇنداق دېگەن: «ئۇلارنىڭ كۆپىنچىلىرىنىڭ مەزھەپلىرى ئەھلى ھەدىس ئىكەن، ئەبۇ ھەنىيفە ـ ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن ـ نىڭ مەزھىپىدىكى فىقھىي ئالىملىرىمۇ ئانچە ـ مۇنچە بار ئىكەن. ئۇلار دورۇست يولدا، ماختاشقا تېگىشلىك مەزھەپلەردە، ئىپپەتلىك ۋە پاكىز ئىكەن. ئاللاھ ئۇلارنى چەكتىن ئاشۇرىۋېتىش، مۇتەئەسسىپلىك ۋە پىتنىدىن يىراق قىپتۇ.»

ـ تۆتىنچى ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى ئەھلى ھەدىسنىڭ پائالىيەتلىرىدە ئۆمىلەشكە باشلىغان ھالسىزلىق، مۇتەئەسسىپلىك ۋە سىياسىي ئىختىلاپلارنىڭ يامرىشى، ئەھلى سۈننەت ئۈچۈن پىتنە ۋە ئاپەت بولغان باتىنىييەچى ئىسمائىلىييەلەرنىڭ پىتنىسى، سۈننەتكە كۆڭۈل بۆلۈشنىڭ تۆۋەنلەپ كېتىشى، تەقلىد ۋە مەزھەپ مۇتەئەسسىپلىكىنىڭ ئەۋج ئېلىپ قاتماللىششى ۋە يۇنان ئىلىملىرىنىڭ كەڭ تارقىلىشى قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ھىجرىيە توققۇزىنچى ئەسىرگە كەلگەندە ئاخىرىقى نوقتىسىغا يەتتى. ئەھۋال شۇنداق بولسىمۇ، ھافىز ئىبنى ھەجەر ئەلئەسقەلانىي، ئىمام سەخاۋىي، شەيخۇل ئىسلام زەكەرىييا ئەلئەنسارىي ۋە باشقىلارنىڭ تالىبلىرىدىن تەركىب تاپقان قانچىلىغان ئەھلى ھەدىس ئۆلىمالىرى

www.munber.org

ھىندىستان يېرىم ئارىلىدا مەيدانغا كىلىپ، ئەھلى ھەدىس مېتودىغا ۋارىسلىق قىلىپ كەلدى.

◈ يېقىنقى زامان تارىخىدا ھىندىستان يېرىم ئارىلىدىكى ئەھلى ھەدىس ھەرىكىتى:

- ھىجرىيە ئون بىرىنچى ئەسىرنىڭ باشلىرىدا شەيخ ئەھمەد ئەسسەرھەندىي (1024ھ ۋاپات بولغان) نىڭ ئوتتۇرىغا چىقىشى بىلەن ئەھلى ھەدىس ئۈچۈن يېڭى بىر دەۋر باشلاندى. بۇ دەۋر، ئەنجالىنىڭ زامانىغا كەلگەندە، ھەدىسشۇناس ئىمام شاھ ۋەلىيۇللاھ ئەددىھلىۋىي (1175ھ ۋاپات بولغان) نىڭ ئوغۇللىرى، بولۇپمۇ چوڭ ئوغلى شاھ ئابدۇلئەزىز ئىبنى ۋەلىيۇللاھ ئەددىۋلىۋىي (1159ھ ـ 1239ھ) كۈچلەندى. ئۇلار دەۋەت ۋە ئىرشاد (يول كۆرسىتىش)تا، ئوقۇتۇشتا، ئىپادىلەش ۋە ئەسەر يېزىشتا، قاتماللىق ۋە مەزھەپ مۇتەئەسسىپلىكىنى پاچاقلاپ تاشلاشتا دادىسىنىڭ مېتودىدىن پايدىلاندى. ئىمامنىڭ نەۋرىسى «تقوية الإيمان» ناملىق كىتابىنىڭ ئاپتۇرى، جىھاد ۋە دەۋەتنىڭ قوماندانى ئىمام ئىسمائىل ئىبنى ئابدۇلغەنىي ئەددىھلىۋىي (1243ھ ۋاپات بولغان) نىڭ مەزگىلىدە ئەھلى ھەدىسنىڭ كۈچى تېخىمۇ ئاشتى ۋە كەڭ تارقالدى.

- ئىسمائىل شەھىد نامى بىلەن تونۇلغان ئىمام شاھ ئىسمائىل ئەددىھلىۋىي بالاكوت ئۇرۇشىدا ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ئەھلى ھەدىس جامائىتى دەۋەت ۋە جىھاد مەسئۇلىيەتلىرىنى ئىخلاس ۋە ئامانەتدارلىق بىلەن ئۈستىگە ئېلىشتى. بۇ باسقۇچتا ئۇلارنىڭ كۈچى ئاساسلىق ئۈچ مەيدانغا مەركەزلەشكەن ئىدى:

1 ـ جىھاد مەيدانى: شاھ ئىسمائىل ئەددىھلىۋىينىڭ ھەرىكىتى پەقەت قۇرئان، سۈننەتكە ئەمەل قىلىشنى جانلاندۇرۇش، پەيغەمبەرنىڭ ئوسۇلى بويىچە خەلىپىلىك تۇرغۇزۇش، مەزھەپ مۇتەئەسسىپلىكى، قاتماللىق، بىدئەت ۋە باتىل ئەقىدىلەرنى يوقىتىشقىلا قارىتىلمىغان بولۇپ، ئۇ يەنە سىيخلارغا ۋە بولۇپمۇ ھىندىستاننىڭ شىمالىي چېگرالىرىدىكى ئىنگلىز باسقۇنچىلىرىغا قارشى تاكى ئۇلار 1947 ـ مىلادى ھىندىستاندىن چىقىپ كەتكەنگە قەدەر جىھاد ھەرىكىتىگە يېتەكچىلىك قىلدى. بۇ رايۇن ھىندىستان ۋە پاكىستاندىن ئىبارەت ئىككىگە قىسىمغا ئايرىلغاندىن كېيىنمۇ ئۇلار جىھادلىرىنى داۋاملاشتۇردى ۋە بىر گۇرۇپپىسى مۇزەپپەر ئاباد شەھىرىنى فەتھى قىلدى. شەيخ فەزلى ئىلاھىي ئەلۋەزىير ئابادىينىڭ قوماندانلىقىدا ھازىرقى ئازات كەشمىرنى تەشكىل قىلىدىغان رايۇنلار فەتھى قىلىندى. بۇ مەيداندىكى ئەڭ ئاساسلىق كىشىلەر شەيخ ۋىلايەت ئەلى ئەسسادىقفۇرىي (1269ھ ۋاپات بولغان)، قېرىندىشى ئىنايەت ئەلى ئەسسادىقفۇرىي (1274ھ ۋاپات بولغان) ۋە جىھادنىڭ مەسئۇلىيىتىنى ئۈستىگە ئېلىپ، ئۇنىڭ بايرىقىنى كۆتۈرگەن، بۇ ساھەدە ئىسىل شەرەپلەرگە ئېرىشكەن سادىقفۇر ئائىلىسى قاتارلىقلار.

2 ـ يېزىقچىلىق مەيدانى: قۇرئان ۋە ئۇنىڭ ئىلىملىرى، ھەدىس ئىلىملىرى، سۈننەتنى بايان قىلىش ۋە ئىزاھلاش، باتىل ئەقىدىدىكىلەر ۋە بىدئەتچىلەرگە رەددىيە بېرىپ، سۈننەتنى ھىمايە قىلىش قاتارلىق تېمىلار بويىچە ئەسەر يېزىش ساھەسىگە كۆڭۈل بۆلۈش ئارقىلىق ئىسلام مەدەنىيىتىنى جانلاندۇرۇش ۋە تارقىتىشتا كۆرۈنەرلىك رول ئوينىغان. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئالىملار ۋە ھەدىسشۇناسلار بار ئىدى. بۇ ساھەدىكى ئاساسلىق كىشىلەرنىڭ بىرى بەبھەبال ھاكىمى شەيخ ئەللامە نۇۋۋاب

www.munber.org

سدديق هەسەنخان ئەلبەبهەبالي (1307ھ ۋاپات بولغان) بولۇپ، يېزىقچىلىق، هەدىس ــ سۈننەت كىتابلىرىنى تارقىتىش بىلەن هاياتىنى ئۆتكۈزگەن. ئۇ دۆلەت ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل ئىكەنلىكىگە قارىماي، ئۈچ يۈز پارچىغا يېقىن كىتاب يازغان. بۇنىڭدىن باشقا ئۇ يېزىقچىلىق، تەرجىمە ۋە ئوقۇتۇش ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا مەنپەئەت يەتكۈزۈشنى مەقسەت قىلىدىغان سەلەپىي ئۆلىمالاردىن تەركىب تاپقان بىر ئىلمىي مەجلىس تەشكىللىگەن. بۇنىڭ نەتىجىسىدە، سەلەپ ـ سالىهلارنىڭ كىتابلىرى، بولۇپمۇ ئېتىقاد، تەپسىر، هەدىسنىڭ ئۇسۇلىغا مۇناسىۋەتلىك كىتابلارنى نەشر قىلىش مەقسىتىدە ئۆزىنىڭ شەخسىي خىراجىتىگە بىر قانچە باسمىخانا قۇرۇپ چىققان.

3 ـ ئوقۇتۇش مەيدانى: ئەهلى هەدىسنىڭ دەۋەت، ئوقۇتۇشقا بولغان كۆڭۈل بۆلۈشى، مەكتەپ ۋە ئۇنىۋېرسىتېتلارنى قورۇشى ئالاهىدە كۆزگە چېلىقىدۇ. بۇ ساهەدىكى ئاساسلىق كىشىلەرنىڭ بىرى ئەللامە شەيخ هۇسەين ئەلمۇهەددىس ئەددىهلەۋي (1320ھ ۋاپات بولغان) بولۇپ، هىندىستان ئېلىدە هەدىسنىڭ رىئاسىتى ئۇنىڭغا يەتكەن. ئۇ ساغلام ئىسلام دىنىغا چاقىرغاندىن سىرت، ئاتمىش يىلغا يېقىن ۋاقىت دېلهىدا شەرىئەت ئىلىملىرى ۋە هەدىس ئۆگىتىشنى داۋاملاشتۇرغان. ئۇنىڭ دەۋرىدە ئىككى مىليۇنغا يېقىن مۇسۇلمان شېرىك ۋە بىدئەت ئەقىدىلىرىدىن يېنىپ، توغرا ئەقىدىنى قوبۇل قىلغان، دېگەن رىۋايەتلەرمۇ بار. ئۇنىڭ قولىدا يېقىنقى زاماندىكى دەۋەت ۋە سۈننەتنىڭ مەشهۇر كىشىلىرىدىن هەدىسشۇناس ئىمام ئابدۇللاھ ئەلغەزنەۋي (1298ھ ۋاپات بولغان)، « عون المعبود شرح سنن أبي داود » ناملىق كىتابنىڭ مۇئەللىپى شەمسۇلهەق ئەزىيم ئابادىي (1329ھ ۋاپات بولغان)، « تحفة الأحوذي شرح سنن الترمذي » ناملىق كىتابنىڭ مۇئەللىپى ئەللامە ئابدۇرراهمان ئەلمۇبارەكفۇري ((1335ھ ۋاپات بولغان)، « صيانة الإنسان عن وسوسة الشيخ دحلان » ناملىق كىتابنىڭ ئاپتورى ئەللامە مۇهەممەد بەشىير ئەسسەهسەۋانىي (1326ھ ۋاپات بولغان)، شەيخ ئابدۇللاھ ئىبنى ئىدرىس ئەسسەنۇسىي ئەلمەغرىبىي، شەيخ مۇهەممەد ئىبنى ناسىر ئەلمۇبارەك ئەننەجدىي، ئۇستازىنىڭ رىۋايەتلىرىنى هىجاز ۋە نەجدىدە تارقاتقان شەيخ سەئد ئىبنى هەمەد ئىبنى ئەتىيق ئەننەجدىي ۋە باشقىلار ئۇنىڭ قولىدا ئوقۇش پۈتتۈرگەنلەردۇر. ئۇنىڭ سەيىيد هۇسەين ئەددىهلەۋي ئۇنىۋېرسىتېتى نامى بىلەن تونۇلغان دېلهىدىكى مەدرىسىسى بۈگۈنكى كۈنگە قەدەر ئۆلىما ۋە دەۋەتچىلەرنى يېتىشتۈرۈپ چىقماقتا.

«ئەهلى هەدىس جەمئىيىتى» نىڭ شەكىللىنىشى:

هىجرىيە 1324، مىلادى 1906 ـ يىلى ئەهلى هەدىس ئۆلىمالىرى شەيخۇل ئىسلام ئەبۇلۋەفا سەنائۇللاھ ئەلئەمرىتسەرىي (1367ھ ۋاپات بولغان) باشچىلىقىدا، سەلەپ ـ سالىهلارنىڭ چۈشەنچىسىگە ئاساسەن قۇرئان، سۈننەت مېتودى بويىچە دەۋەت ئېلىپ بارىدىغان، ۋايران قىلغۇچ هەرىكەتلەرگە قارشى تۇرىدىغان ۋە دەۋرنىڭ دۇئىللىرىغا قارىمۇ قارشى تۇرالايدىغان « ئومۇمىي هىندىستانلىقلار ئەهلى هەدىس قورۇلتىيى » نامى ئاستىدا بىر جەمئىيەت تەشكىللەش قارارىغا كەلگەن. بۇ

www.munber.org

جەمئىيەتكە ھىندىستان ئۆلىمالىرى جەمئىيىتى ۋە ئۆلىمالار بىرلىكىنىڭ ئەزاسى، قادىيانىييە پىتنىسىنىڭ زوۋانىنى بىسىقتۇرغۇچى، ھىندۇسلار، خرىستىئانلار، سۈننەتنى ئىنكار قىلغۇچىلار ۋە باشقا ئازغۇن پىرقە ۋە مىللەتلەرگە قارشى تۇرۇپ، ئىسلامنى ھىمايە قىلىش بويىچە يېزىلغان نۇرغۇن ئەسەرلەرنىڭ ئاپتورى، سىياسىي ۋە مىللىي ھەرىكەتلەر ۋە ئومۇمىي مىللەت قورۇلتايلىرى قاتارلىقلارغا ئاكتىپ ھەسسە قوشۇپ كىلىۋاتقان شەيخۇل ئىسلام ئەبۇلۋەفا سەنائۇللاھ ئەلئەمرتسەرىي باش رەئىس، ھەدىسشۇناس ئەللامە ئابدۇللاھ ئەلغازىفۇرىي رەئىسلىكىگە تەيىنلەنگەن. بۇ ئىككىسىنىڭ چىقارغان كۈچلىرى ھىندىستاننىڭ يېزا ـ قىشلاقلىرىغىچە يېتىپ بارغان.

ـ مىلادى 1947 ـ يىلى ھىندىستان يېرىم ئارىلىنىڭ ھىندىستان ۋە پاكىستاندىن ئىبارەت ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىشى بىلەن ئۇلارنىڭ ھەرىكەتلىرى مەلۇم مەزگىل بوشىشىپ قالغان ۋە بۇنىڭ سەۋەبى بىلەن ئۇلارنىڭ دىلھىدىكى ئەڭ چوڭ ئوقۇتۇش ئاپاراتى ھېسابلىنىدىغان «دارۇل ھەدىس ئەررەھمانىييە» نى قولدىن بېرىپ قويغان. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھەر ئىككى دۆلەتتە جەمئىيەتنى قايتىدىن تەشكىللەش ئۈچۈن دەرھال ھەرىكەتكە كىلىپ، كۈچلىرىنى يىغىۋالىلغان. سەلەپ ـ سالىھلارنىڭ مېتودى بويىچە قۇرئان، سۈننەت ئىلىملىرىنى ئۆگىتىش ۋە دەۋرنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش مەقسىتىدە يېڭى مەكتەپ، ئېنىستوت ۋە ئۇنىۋېرسىتېتلارنى قۇرۇپ چىققان.

ـ بۇ ئۇنىۋېرسىتېتلارنىڭ ئاساسلىقلىرى:

1 ـ ھىندىستاندا: بىنارستىكى سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتى. بۇ ئۇنىۋېرسىتېت ھىندىستاندىكى ئەرەب ـ ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتلىرىنىڭ ئەڭ چوڭى بولۇپ، ھىجرىيە 1383، مىلادى 1963 ـ يىلى تەسىس قىلىنغان. بۇنىڭدىن باشقا ئۇلارنىڭ، ئۆمەر ئابادتىكى رەھمانىييە ئۇنىۋېرسىتېتى، ئەھمەدىييە سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتى، دارۇسسالام ئۇنىۋېرسىتېتى، كىيرلا سەلەپىييە يېزىسىدىكى سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتى، بومبايدىكى ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتى، پىشاۋۇردىكى ئىبنى تەيمىييە ئۇنىۋېرسىتېتى ۋە ئىمام بۇخارىي (ئاخىرىدىكى ئىككى ئۇنىۋېرسىتېت پاكىستاندا ـ ت) ئۇنىۋېرسىتېتلىرى بار.

2 ـ پاكىستاندا: ھىجرىيە 1374 ـ يىلى شەئبان ئېيىنىڭ يەتتىنچى كۈنى، 1951 ـ يىلى ئاپرېل ئېيىدا قورۇلغان فەيسال ئابادتىكى سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتى بۆلۈنۈشتىن كېيىنكى پاكىستاندا قورۇلغان ئەڭ چوڭ ۋە تۇنجى ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتى بولۇپ سانىلىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا، جەھلەمدىكى ئۇلۇم ئەلئەسەرىييە ئۇنىۋېرسىتېتى، كاراچىدىكى ئەبۇ بەكىر سىددىق ئۇنىۋېرسىتېتى ۋە گۇجرانۋالادىكى مۇھەممەدىييە ئۇنىۋېرسىتېتلىرىغا ئوخشاش ئۇنىۋېرسىتېتلىرى ۋە مىڭلىغان قول يازما ۋە نادىر كىتابلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان كۈتۈپخانىلىرى بار. ئەمما ئاخبارات ـ تەشۋىقات ساھەسىدە بۇ جەمئىيەت ئۆزىنىڭ قانچىلىغان شۆبىلىرىدە ئەرەب ۋە ئوردو تىللىرىدا نۇرغۇن گېزىت ـ ژۇرناللارنى چىقارغان. مىسال ئۈچۈن، ئەمرتسار ئەھلى ھەدىس ژۇرنىلى، لاھوردا نەشىر قىلىنىدىغان ئەھلى ھەدىس ژۇرنىلى، "تەرجۇمانۇل ھەدىس"، "ئەلمۇھەددىس"، "ئىئتىسام"، "رىبات"، "سوۋتۇل ئۇممە"، "مۇسلىم"، "تەۋھىيد"، "سوۋتۇل ھەق" ۋە "سىراتال مۇستەقىم" لەرنى ساناش مۇمكىن.

www.munber.org

- ئۇلار 1985 - يىلى پاكىستاندا، ئەھلى ھەدىس تەلەبەلىرى جەمئىيىتىدىن باشقا ئەھلى ھەدىس ياشلىرى جەمئىيىتىنى قۇرۇش قارارىنى ئالغان ۋە ئارقىدىنلا بۇ پىكىرنى ھىندىستان يېرىم ئارىلىدىكى بارلىق جەمئىيەتلەرگە ئومۇملاشتۇرغان.

- 1993 - يىلى پاكىستاندىكى جەمئىيەت پارلامېنت سايلىمىغا قاتناشقان ۋە بىر قانچە كاندىداتى پاكىستان پارلامېنتىدا ئورۇنغا ئېرىشكەن. جامائەتنىڭ باشلىقى پروففىسور ساجىد مىير پاكىستان كېڭەش پالاتاسىنىڭ ئەزاسى بولۇپ سايلانغان.

ظاساسلعق كعشلعرع:

◈ پاكىستاندا:

1 - شەيخ مۇھەممەد داۋۇد ئەلغەزنەۋىي (1895م - 1963م): پاكىستاندىكى جەمئىيەتنىڭ قۇرغۇچىلىرىدىن بىرى ۋە تۇنجى رەئىسى. ئەللامە مۇھەممەد ئىسمائىل فەيسال ئاباد شەھىرىدىكى سەلەپىيە ئۇنۋېرسىتېتىنىڭ قورۇلۇشىغا قاتناشقان. ئۇنىڭ پاكىستاندا ئىسلام شەرىئىتىنى تەتبىقلاش، ئىسلامىي تۈزۈم تۇرغۇزۇش ئىشلىرىدىكى مەيدانى رەھمەت ئېيتىشقا تېگىشلىك. ئۇنىڭ يەنە ھەدىسنى ئىنكار قىلغۇچىلار ۋە قادىيانىيلارغا رەددىيە بېرىشتىمۇ ئىلمىي تۆھپىسى بار. مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى ئىسلام ئۇنۋېرسىتېتى قورۇلىدىغان چاغدا ئۇنىڭ تۇنجى مەسلىھەت كېڭەشكە ئەزا بولۇپ تاللانغان ۋە ئۇنىڭ دەرسلىك پروگراملىرىنى تۈزۈشكە قاتناشقان.

2 - ئەللامە مۇھەممەد ئىسمائىل ئەسسەلەپىي: ھىجرىيە 1314 - يىلى دەھۇنكى يېزىسىدا دۇنياغا كەلگەن ۋە بىر دىندار ئائىلىدە ئۆسۈپ يېتىلگەن. ئۇ كىچىكىدىنلا دادىسىنىڭ قولىدا ئوقۇغان ۋە ئىلىم تەلەپ قىلىش ئۈچۈن ئۆز دەۋرىنىڭ داڭلىق ئۆلىمالىرىنىڭ ھۇزۇرلىرىدا بولغان. ئۇ - ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن - پاكىستاندىكى ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتىنى قۇرۇش ئۈچۈن تۆھپە قوشقانلارنىڭ ئالدىنقى قاتارىدىكى كىشىلەرنىڭ بىرى ئىدى. ئۇنىڭ دەۋەت ۋە سىياسىي پائالىيەتلىرىنىڭ دۆلەتتە كۈچلۈك تەسىرى بار ئىدى. ئۇ گۇجرانۋالادىكى ئەھلى ھەدىس جامەسىنىڭ خاتىبلىقىنى ئۈستىگە ئالغان، ئۆزى قۇرغان مۇھەممەدىييە ئۇنۋېرسىتېتى ئوقۇتۇش ھەيئىتىنىڭ رەئىسلىك ۋەزىپىسىنى ئۆتىگەن، پەنجابتىكى ئەھلى ھەدىسنى تەرتىپكە سېلىش جەمئىيىتىنىڭ نازارەتچىسى بولغان. كېيىن، 1946 - يىلىدىكى دىلھىي قۇرۇلتىيىدا ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتى خىزمەت كومىتېتىنىڭ باش رەئىسى بولۇپ سايلانغان. 1947 - يىلى پاكىستان ھىندىستاندىن بۆلۈنۈپ چىققاندىن كېيىن، پاكىستاندىكى ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتىنىڭ باش رەئىسلىكىگە سايلانغان ۋە 1968 - يىلى ۋاپات بولغانغا قەدەر بۇ خىزمەتنى ئۆتىگەن. شەيخ مۇھەممەد ئىسمائىل ئەسسەلەپىي قادىيانىييە پىتنىسىگە قارشىلىق كۆرسىتىش ئۈچۈن قورۇلغان خەتمۇننۇبۇۋۋە (پەيغەمبەرلىكنىڭ ئاخىرلىششى) ھەرىكىتى ئىجرائىييە كېڭىشىنىڭ ئەزاسى بولغان. ئۇ، 1924 - يىلى ھىندوستانلارنىڭ مىل كانون رايۇنىدىكى مۇسۇلمانلارنى ھىندوسلاشتۇرۇشقا باشلىغان شىدھىي ھەرىكىتىگە قارشى تۇرغان تەبلىغ ئۇمىگىنىڭ ئالاھىدە ئەزالىرىدىن بىرى ئىدى. بۇنىڭدىن باشقا ئۇنىڭ ئوقۇتۇش، پەتىۋا بېرىش، دەۋەت ۋە ئىرشاد ئىشلىرىدا كۆرۈنەرلىك رولىي بار ئىدى. شەيخ 1947 - يىلى ھىندىستاندىن پاكىستانغا كەلگەن

www.munber.org

مۇھاجىرلار ئائىلىلىرىگە ياردەم بېرىش ۋە كۆچمەنلەرنى يەرلەشتۈرۈشتە كۆرىنەرلىك تۆھپە قوشقاندىن باشقا، مەسچىت ۋە دىنىي مەدرىسلەرنى قورۇشقىمۇ كۈچ چىقارغان. بۇنچە كۆپ ئىشلىرى تۈرۈغلۇق شەيخ مۇھەممەد ئىسمائىلنىڭ كۆزگە كۆرىنەرلىك سىياسىي پائالىيىتىمۇ بار ئىدى. بۇنىڭدا شەيخ ئەبۇلكالام ئازاد ۋە شۇنىڭغا ئوخشىغانلارنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان ئىدى. شەيخ مۇھەممەد داۋۇد ئەلغەزنەۋىي پاكىستاندا ئىسلامىي ھۆكۈم تۈرغۈزۈشنى تەلەپ قىلىدىغان پاكىستان ھۆكۈمىتىدىكى ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتىنىڭ ۋەكىلى ئىدى. ئۇ 1952 ـ يىلى پاكىستاندا ئىسلامىي دەستۇر تۈرغۈزۇش ئۈچۈن شەكىللەنگەن كومىتىتنىڭ ئەزالىقىغا تاللاندى. ئۇ ـ ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن ـ ھىجرىيە 1387 ـ يىلى زۇلھەججە ئېيىنىڭ يىگىرمىسى، يەنى سەيشەنبە (مىلادى 1968 ـ يىلى، 20 فېۋرال) كۈنى نۇرغۇن ئەسەرلەرنى مىراس قالدۇرۇپ ئالەمدىن ئۆتتى. ئۇنىڭ ئەڭ مەشھۇر كىتابلىرىنىڭ بىرى «مشكاة المصابيح» نىڭ ئوردو تىلىدىكى تەرجىمە ۋە شەرھىسىدىن ئىبارەت.

3 ـ ئەللامە ئەلمۇھەددىس ئەلئۇسۇلىي ئەبۇ ئابدۇللاھ ئىبنى فەزلۇددىن ئەلغۇندەلەۋىي (1985 ـ يىلى ۋاپات بولغان): بۇ كىشى شەيخ مۇھەممەد ئىسمائىل ئەسسەلەپىيدىن كېيىن جەمئىيەتكە رەئىس بولغان.

4 ـ ئەللامە شەيخ ئىھسان ئىلاھىي زەھىير (1987 ـ يىلى ۋاپات بولغان). مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى ئىسلام ئۇنىۋېرسىتىتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ ھاۋايى ـ ھەۋەس ۋە بىدئەتچىلەرگە رەددىيە بېرىپ يېزىلغان قىممەتلىك ئەسەرلەرنىڭ ئاپتۇرى.

5 ـ جەمئىيەتنىڭ ھازىرقى رەئىسى پروففېسور ساجىد مىير. 1994 ـ يىلى، مارت ئېيىدا پاكىستان كېڭەش پالاتاسىنىڭ ئەزالىقىغا تاللانغان. پالاتانىڭ باش رەئىسى شەيخ مىيان مۇھەممەد جەمىيل ئىدى.

6 ـ يەنە ئاساسلىق كىشىلىرىدىن بىرى ئەللامە ھەدىسشۇناس ئەبۇ مۇھەممەد بەدىيئۇددىن شاھ ئەرراشدىي ئەسسىندىي بولۇپ، ئۇ ھازىرقى ئەسىردىكى سۈننەت ئۆلىمالىرىنىڭ چوڭلىرىدىن بىرى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغىچە ئۇلىشىدىغان رىۋايەتلەرنىڭ ساھىبى. ئۇنىڭ قۇرئان ۋە سۈننەت ئىلىملىرى ساھەسىدىكى يېزىقچىلىق ئىشلىرىدا ئوبدانلا تۆھپىسى بار. ئۇ ئىككى ھەرەم شەرىفتە ئوقۇغان. ئۇنىڭ ھىندىستان، پاكىستان ۋە باشقا جايلاردىن نۇرغۇن تالىبلىرى بار.

◈ ھىندىستاندا:

ـ ھىندىستاندىكى ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتىنىڭ قايتا تەشكىل قىلىنغاندىن كېيىنكى تۇنجى رەئىسى شەيخ ئابدۇلۋاھھاب ئەلئەرەۋىي.

ـ شەيخ ئابدۇلجەلىيل ئەررەھمانىي (1989م ۋاپات بولغان) ـ جەمئىيەتنىڭ باش رەئىسى. ئۇ قۇرئان كەرىمنى ئوردۇچە تەپسىر قىلغان ۋە ئوردو تىلىدا «مىسباھ» ناملىق ژۇرنال چىقارغان.

ـ شەيخ ئابدۇلھەفىيز ئەسسەلەپىي: شەيخ ئەلئەرەۋىيدىن كېيىنكى جەمئىيەتنىڭ رەئىسى بولۇپ، ئۇ ھازىر بىيھار ۋىلايىتىدىكى ئەھمەدىييە سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتىتىنى ئىدارە قىلىش خىزمىتىنى ئۈستىگە ئالغان.

www.munber.org

- شەيخ ئابدۇلۋەھيد ئىبنى ئابدۇلھەق ئەسسەلەپىي (1989م ۋاپات بولغان): شەيخ ئابدۇلھەفىيز ئەسسەلەپىيدىن كېيىنكى جەمئىيەتنىڭ رەئىسى بولۇپ، ئۇ بۇنىڭدىن باشقا بىنارىستىكى سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتى قورۇلغاندىن باشلاپ تاكى ئۆزىنىڭ ۋاپاتىغا قەدەر ئۇنىڭ باش كاتىپلىقىنى ئۈستىگە ئالغان.

- شەيخ ئابدۇلھەمىيد ئىبنى ئابدۇلجاببار ئەررەھمانىي: مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئىلگىرىكى مەزگىللەردە جەمئىيەتنىڭ باش رەئىسلىك مەنسىپىنى ئۆتىگەن. ئۇ ھازىر دىلھىدىكى ئەبۇلكالام ئازاد ئىسلامنى چۈشەندۈرۈش مەركىزىنىڭ رەئىسلىكىنى قىلىۋاتىدۇ.

- بومبايدىكى سەلەپىييە مەدرىسىسىنىڭ مودىرى شەيخ مۇختار ئەھمەد ئەنىنەدەۋىي.

-جەمئىيەتنىڭ سابىق رەئىسى ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تەرجىمەھالىغا ئائىت يېزىلغان «رحيق المختوم» قا ئوخشاش مەشھۇر كىتاب ۋە باشقا نۇرغۇن ئەسەرلەرنىڭ ئاپتۇرى شەيخ سەفىييۇررەھمان ئەلمۇبارەكفۇرى.

- جەمئىيەتنىڭ ھازىرقى رەئىسى ۋە مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرگەن شەيخ ئابدۇلۋاھھاب ئىبنى ئابدۇلۋاھھاب ئەلخىلجى قاتارلىقلاردۇر.

ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتىنىڭ باش شىتابىدا تۈت ۋەكىلى بولغان كىيرلا ۋىلايىتىدىكى مۇجاھىدلار كېڭىشى جەمئىيىتى ھىندىستان يېرىم ئارىلىدىكى ئەڭ پائالىيەتچان سەلەپىييە جەمئىيەتلىرىنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇ 280 مەسچىت، 3 ئۇنىۋېرسىتېت، 400 ئىسلامىي ۋە ئادەتتىكى مەكتەپ، بىر قانچە پاكولتېت، يېتىملار ساناتورىيەسى، دوختۇرخانىلار ۋە كەسپىي تەربىيەلەش مەركەزلىرىنى قورغان. ئۇنىڭ يەنە تۆت پارچە يەرلىك گېزىت ۋە ژۇرناللىرى بولۇپ، ئۇلار ياشلار، ئاياللار ياكى باللارنى تېما قىلىپ، مەخسۇس چىقىرىلىدۇ. جەمئىيەتنىڭ يەنە كىيرلا ۋىلايىتىدە «مۇسۇلمان دوختۇرلار جەمئىيىتى» ناملىق بىر نازارەتچى ئورگىنى بار.

- ھىندىستاندىكى ئەھلى ھەدىس جامائىتىنىڭ ئەڭ ئاساسلىق كىشىسى، بىنارىس سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ رەئىسى ۋە ھىندىستان دىيارىنىڭ ھەدىسشۇناسى، «مرعاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح» ناملىق كىتابنىڭ مۇئەللىپى شەيخ ئۇبەيدۇللاھ ئەررەھمانى، ئەللامە شەيخ ئابدۇسسەمەد شەرەفۇددىن ۋە بىنارىس سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ۋەكىلى، «ئۇممەتنىڭ ئاۋازى» ناملىق ژۇرنالنىڭ باش تەھرىرى، ئۇنىۋېرسىتېت ئىلمىي تەتقىقات ئىدارىسىنىڭ رەئىسى، ئەدەبىياتچى دوكتور مۇقتەدا ھۇسەين ئەلئەزھەرىيلەردۇر. بۇنىڭدىن باشقا سۈننەت ۋە دەۋەت خىزمىتىدە كۆزگە كۆرۈنگەن كۆپ ساندىكى ئۆلىما ۋە ئىلىم تەلەپ قىلغۇچىلارمۇ بار.

◈ كەشمىردە:

-ئەللامە نەزىير ھۇسەين ئەلمۇھەددىس ئەددىھلىۋىينىڭ شاگىرتى، مىراس مەسىلىلىرىدە يېتىشكەن ئالىم شەيخ مەۋلانا ئەنۋەر شاھ شوپيانىينىڭ سەپدىشى شەيخ مەۋلانا مۇھەممەد ھۇسەين شاھنىڭ چىقارغان كۈچىنىڭمۇ كەشمىردىكى ئەھلىي ھەدىس دەۋىتىنىڭ تارقىلىشىدا ناھايىتى يۇقىرى دەرىجىدە تەسىرى بولغان.

www.munber.org

- 1923 - يىلى كېيىنكى دەۋرلەردە ئەھلى ھەدىس مەركىزى جەمئىيىتى دەپ تونۇلغان ئەھلى ھەدىس ئومۇمىي ھىندىستان قورۇلتىيى مەۋلانا ئابدۇلكەبىير ۋە سەيىيد شەمسۇددىيننى كەشمىرگە ئايلىنىپ يۈرۈپ تەبلىغا قىلىشقا ئەۋەتكەن. بۇ ئىككىسىنىڭ ياردىمى بىلەن 1945 - يىلى تەۋھىدكە دەۋەت قىلىش نامى بىلەن تونۇلغان "ئەھلى ھەدىسلەرنىڭ كەشمىرلىكلەر قورۇلتىيى" نامى ئاستىدا ئەھلى ھەدىس ھەرىكىتىنى تەرتىپكە سېلىش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشكەن. 1946 - يىلى جەمئىيەتنىڭ ئىسمى ھازىرقى "جاممۇن ۋە كەشمىر ئەھلى ھەدىسلىرىنىڭ مەركىزى جەمئىيىتى" گە ئۆزگەرتىلگەن ۋە ۋىلايەت بويىچە بەش يۈزدىن ئاشىدىغان تارماق ئىدارىلىرى ئارقىلىق خىزمەت ۋاستىلىرىنى تەرتىپكە سالىدىغان، غايىلىرىنى ئېنىق كۆرسىتىپ بېرىدىغان بىر دەستۇر تۈزۈپ چىققان. ئۇلارنىڭ ئەزالىرىنىڭ سانى يېرىم مىليۇندىن ئارتۇق دەپ مۆلچەرلەنمەكتە. بۇ ئىدارىلەر بىر قانچە كىشىدىن تەركىپ تاپىدىغان بولۇپ، ئۇلار تەلىم - تەربىيە، پەتىۋا، ۋەقپىلەر، مەسچىتلەر، ئىلمىي تەتقىقات، دەۋەت ۋە تەشۋىقات خىزمىتىگە قارايدىغان ئاساسلىق قىسىملارنى ئۆز ئىچىگە ئالاتتى. ئۇلار پايتەخت سىرىنەگاردا بىر قانچە مەكتەپ ۋە ئىسلام ئىنىستىتوتلىرىنى قورغاندىن باشقا، تۇنجى ئەرەب ئىسلام پاكولتېتى - سەلەپىيە پاكولتېتىنى قۇرۇپ چىققان. بۇنىڭدىن باشقا 500دىن ئارتۇق مەسچىت بىنا قىلغان. بۇلاردىن باشقا جەمئىيەت يەنە دەۋەتچى ۋە تەربىيەلىگۈچىلەرنى يېتىشتۈرىدىغان تۈرلۈك كۇرسلارنى ئېچىش ۋە پۈتۈن كەشمىر ئىچىدىكى دەۋەت ئۇمەكلىرىگە قولايلىق يارىتىپ بېرىش ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلگەن. 1957 - يىلدىن تاكى 1994 - يىلىغىچە 28 قېتىم قورۇلتاي چاقىرغان، پايتەخت مەركىزىدە مۇسۇلمانلار ئاممۇۋي كۇتۇپخانىسى تەسىس قىلغان ۋە بۇ پىكرىنى ئۆزىگە قاراشلىق بارلىق تارماق ئىدارىلىرىگە ئومۇملاشتۇرغان. ئاخبارات ساھەسىدە «ئەلمۇسلىم» ژۇرنىلىنى چىقارغان. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىسلام دۈشمەنلىرىگە قارشى تۇرۇشقا، ئىلىم ۋە ئەمەلدە سەلەپ - سالىھلارنىڭ مېتۇدىغا ئەگىشىش ئېتىقادىنى سىڭدۈرۈش ۋە شەرئىي ئىلىملەردە يېتىشكەن، جەمئىيەتنىڭ ئېھتىياجىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن دەۋرنىڭ مەدەنىيىتىنى چۈشەنگەن ئۆلىمالارنى يېتىشتۈرۈپ چىقىش يولىدا قىلىنغان ئورۇنۇشلاردىن ئىبارەتتۇر.

- شاھ ئىسمائىل ئەششەھىيد ئەددىھلىۋىي قوماندانلىق قىلغان مۇجاھىدلارنى قوزغىتىش ھەرىكىتى ۋە ئازاد كەشمىرنىڭ ئازاد قىلغۇچىسى شەيخ فەزل ئىلاھىي ئەلۋەزىير ئاباديىنىڭ باتالىيونىنىڭ داۋامى سۈپىتىدە، ئىككى يىلدىن ئارتۇق مۇستەملىكە كەشمىرنىڭ تۈرمىسىدە ياتقان شەيخ ئابدۇلغەنىي دارنىڭ يېتەكچىلىكى ۋە 1993 - يىلىغا قەدەر زەنجىرسىمان شەكىلدىكى ئۈچ باسقۇچ بويىچە كەشمىرنىڭ ئون ئۈچ جىھادى تەشكىلاتىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىرلەشمە جىھاد كېڭىشىنىڭ رەئىسلىك ۋەزىپىسىنى ئۆتىگەن شەيخ تەنۋىيرۇل ئىسلامنىڭ باشقۇرۇشى ئاستىدا جاممۇن ۋە كەشمىر مۇجاھىدلىرىنى قوزغىتىش ھەرىكىتى تەسىس قىلىنغان. مۇجاھىدلارنى قوزغۇتۇش ھەرىكىتىنىڭ قوماندانلىقىنى شەيخ مۇھەممەد ئىلاھىي ئۈستىگە ئالغان. ھەرىكەتنىڭ «شاھادەت» ئىسىملىك ئايلىق ژۇرنىلى بولۇپ، ئومۇمىي جەھەتتىن كەشمىر جىھادىنىڭ، خۇسۇسىي جەھەتتىن مۇجاھىدلارنى قوزغۇتۇش ھەرىكىتىنىڭ رىئال تىلى بولۇشىنى مەقسەت قىلىپ، ئەرەبچە ۋە ئوردۇچە نەشر قىلىنغان. بۇنىڭدىن باشقا ئۇلارنىڭ خەيىر - ساخاۋەت، مائارىپ، دەۋەت ۋە

www.munber.org

مەيلى مۇجاھىدلار ياكى مۇھاجىرلارنىڭ ئائىلىرى بولسۇن ئوخشاشلا خىزمەت قىلىشقا ئوخشاش پائالىيەتلىرى بار.

- مۇستەملىكە كەشمىردىكى جەمئىيەتنىڭ ئاساسلىق كىشلىرى جەمئىيەتنىڭ تۇنجى رەئىسى ھاجى مۇھەممەد شەھداد، مەۋلانا مۇھەممەد ئابدۇلغەنىي شوبيانىيدىن كېيىن جەمئىيەتنىڭ رەئىسلىكىنى ئۈستىگە ئالغان ئەللامە مەۋلانا غۇلام نەبىي مۇبارەك، جەمئىيەتنىڭ رەئىسى ۋە كېيىنكى مەزگىللەردە كەشمىر ئازادلىق ھەرىكىتىنىڭ رەئىسى بولغانلىق تۈپەيلى ھىندىستان ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن ئىككى يىلدىن ئارتۇق قاماقتا ئېلىنغان شەيخ ئابدۇللاھ تاۋپىيلاردۇر. جەمئىيەتنىڭ ھازىرقى رەئىسلىكىنى شەيخ مۇھەممەد رامادان سۇفىينىڭ ئارقىسىدىن تەيىنلەنگەن شەيخ سەييىد مۇھەممەد مەقبۇل كەيلانى ئۆز ئۈستىگە ئالغان.

◈ بىنگالدا:

- شەيخ نىمەتۇللاھ ئەلبەردەۋانىي، **1914** ـ يىلى ئاسام رايۇنىدا ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتىنى قۇرغان ۋە ئۇنىڭ رەئىسى بولغان. قۇرئان كەرىمنىڭ بىنگالچە تەرجىمىسىنىڭ ساھىبى شەيخ ئاباس ئەلى باش كاتىپلىقنى ئۈستىگە ئالغان. بۇ ئىككىسىنىڭ دەۋرىدە جەمئىيەت قۇرئان ۋە سۈننەتكە چاقىرىش، شېرىك ۋە بىدئەتلەرگە قارشى تۇرۇشتا ئاكتىپ رول ئوينىغان. ئۇلار قانچىلىغان ژۇرنال، ھەپتىلىك، ئايلىق رىسالىلەرنى چىقارغان.

- شەيخ مۇھەممەد ئابدۇللاھ كافىي ئەلقۇرەشىي، **1946** ـ يىلىدىكى قۇرۇلتايدىن كېيىن، جەمئىيەتنىڭ رەئىسلىكىنى ئۈستىگە ئالغان. بۇ قۇرۇلتايدا ئۇنىڭغا بىنجىل بىنگو ئاسام ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتى دېگەن يېڭى ئىسىم قويۇلغان. باش كاتىپلىقنى مەۋلانا بەخش ئەننەدەۋىي ئۈستىگە ئالغان. بىر قانچە قېتىم قورۇلتاي ئېچىلىپ، ئۇنىڭدا دەستۇر، مېتود ۋە پروگراملار ماقۇللانغان ۋە رايون، ناھىيە دەرىجىلىك جەمئىيەتلەرنى قورۇش قارارىنى ئالغان ۋە ئۇنىڭ يېتەكچىلىكى ئاستىدا «تەرجۇمان ئەلھەدىس» ژۇرنىلىنى چىقارغان. يەنە شەيخ مۇھەممەد ئابدۇللاھ كافىي پاكىستاندا ئىسلام ھۆكۈمىتى تۇرغۇزۇشقا چاقىرىدىغان سىياسىي نارازىلىق كېڭەش ۋە يىغىنلارغا بىر قانچە قېتىم قاتناشقان ۋە بۇ ھەقتە «ئىسلام ھۆكۈمىتىنىڭ دەستۇر ئاساسلىرى» ۋە «پاكىستان ھۆكۈمىتى ئۈچۈن ئىسلامىي دەستۇر» ناملىق كىتابلىرىنى يازغان. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئۆزىنىڭ رىياسەتچىلىكىدە ئىسلام پارتىيىلىرى ئومۇمىي قورۇلتىيىنى چاقىرغان.

- دوكتور مۇھەممەد ئابدۇلبارىي، **1960** ـ يىلى ئەللامە مۇھەممەد ئابدۇللاھ كافىينىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن جەمئىيەتنىڭ رەئىسلىكىگە سايلانغان. شەيخ مۇھەممەد ئابدۇرراھمان باش كاتىپلىقنى ۋە ھەپتىلىك چىقىرىلىدىغان «ئەرافات» ژۇرنىلىنىڭ باش تەھرىرلىكىنى ئۈستىگە ئالغان. ئۇنىڭ دەۋرىدە، يەنى **1972** ـ يىلى پاكىستاننىڭ شەرقىي غەربىي قىسمىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن جەمئىيەت نۇرغۇن قىيىنچىلىقلارغا دۇچ كەلگەن. جەمئىيەتنىڭ نامى "بىنگال ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتى" دەپ ئۆزگەرتىلگەن ۋە رايونلار بويىچە **369** شۆبە، ئۇنىڭغا قاراشلىق **5100** ئەترەت ۋە بەش مەركىزىي قورۇلتاي تەشكىللىگەن.

◈ نىپالدا:

www.munber.org

- شەيخ ئابدۇررەئۇف ئەررەھمانىي. ئۇ نىپالدىكى ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى، نىپالدىكى سىراجۇل ئۇلۇم سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ باش كاتىپى ۋە مەككە مۇكەررەمەدىكى دۇنيا ئىسلام بىرلىكى تەسىس كېڭەشىنىڭ ئەزاسى بولغان. ئۇنىڭ قىممەتلىك ئەسەرلىرى بولۇپ، ھەدىس ۋە ئۇنىڭ ئىلىملىرى، ھەدىسشۇناسلارنى مۇداپىئە قىلىش تېمىلىرىدا يازغان ئەسەرلىرىنىڭ سانى 45 يېقىنلىشىدۇ. ئۇلارنىڭ قاتارىدا «ئاللاھ تائالانى بىر بىلىشنىڭ دەلىللىرى»، «توغرا يولدىكى خەلىپىلەر» ۋە «ئۆرپ-ئادەت ۋە قىمارنىڭ ھاراملىقى» ناملىق كىتابلىرىمۇ بار.

- شەيخ ئابدۇللاھ تەۋۋاب ئەلمەدەنىي. نىپالدىكى خەدىيچەتۇل كۇبرا مەدرىسىسىنىڭ قۇرغۇچىسى ۋە ئايلىق «تەۋھىد نۇرى» ژۇرنىلىنىڭ تەسىس قىلغۇچىسى ۋە باش تەھرىرى. دەسلەپتە بىنارىس سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتى، كېيىن مەدىنە مۇنەۋۋەرەدىكى ئىسلام ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ ھازىر سەئۇدى ئەرەبىستان پادىشاھلىقى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن دەۋەتچىلەر ئۈمىكىنىڭ باش مەسئۇلى بولغاندىن سىرت، نىپالدىكى ئەھلى ھەدىس ياشلىرى جەمئىيىتىنىڭمۇ مەسئۇلى.

- ئەھلى ھەدىسنىڭ ھىندىستان يېرىم ئارىلىدا دەۋەت، ئوقۇتۇش ۋە ئەسەر يېزىشقا ئوخشاش ھاياتنىڭ بارلىق ساھەلىرى بويىچە ناھايىتى چوڭ رولى بار. ئۇلارنىڭ يەنە مەيلى ئەقىدە ياكى ئىبادەت، مەيلى ھەق-تەلەپ مەسىلىلىرى ياكى ئىسلام ئىقتىسادىنىڭ پۇخرالار ئىشلىرى ۋەياكى شەرئىي سىياسەت جەھەتتە بولسۇن ئوخشىمىغان ئىلمىي ساھەلەردە كۆرنەرلىك كىشىلىرى بار. ساناش ئۈچۈن ئەمەس، پەقەت مىسال ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئاساسلىقلىرىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتىمىز: شەيخ مۇھەممەد ھەسەن ئەلبىتالەۋىي، شەيخ مۇھەممەد ئىبراھىم ئەسسىيالكۇتى، شەيخ ئابدۇللاھ روبىرىي ۋە ئۇنىڭ بىر تۇققىنى شەيخ ھافىز مۇھەممەد ھۇسەين، شەيخ ئاتائۇللاھ ھەنىف، شەيخ مۇھەممەد سىددىق ئەسسەرجۇدىي، شەيخ ئابدۇسساتتار ئەددىھلىۋىي، شەيخ جەمىيلۇرراھمان ئەلئافغانىي، شەيخ ئابدۇلجاببار ئەلكەندلەۋىي، شەيخ مۇھەممەد ئەلى ئەللەكەۋىي ئەلمەدەنىي، شەيخ ئابدۇلھەق مۇلتانىي، شەيخ مۇھەممەد جۇناكەرىي، شەيخ ئەلھافىز ئابدۇلھەي ئەلكەيلانىي، ئۇستاز ئابدۇلئەزىز ئەلمىيمىي، شەيخ ئابدۇسسالام ئەلبەستەۋىي، شەيخ ئەبۇلقاسىم ئەلبىنارەسىي، شەيخ مۇھەممەد ئەسسۇرەتىي، شەيخ ئابدۇلجەلىيل ئەسسامەرۇدىي، شەيخ مۇھەممەد ئەشرەف سىنھەۋى، شەيخ ئابدۇلقادىر قوسۇرىي، شەيخ مۇھەممەد ئەبدۇھ ئەلفەللاھ، مەۋلانا مۇئىينۇددىين ئەللەكەۋىي، ھافىز ئابدۇرراھمان ئەلمەدەنىي، ھافىز مۇھەممەد سەئىيد قاتارلىقلار.

پىكىر ۋە ئېتىقادلار:

ئەھلى ھەدىسنىڭ ئەقىدىسى سەلەپ-سالىھلار-«ئەھلى سۈننەت ۋەلجامائە»نىڭ ئەقىدىسىنىڭ دەل ئۆزى بولۇپ، قۇرئان ۋە سۈننەت ئاساسىغا قورۇلغان. ئەھلى ھەدىس جامائەتىنىڭ ئىلمىي ئاساس ۋە قائىدە-پىرىنسىپلىرى تۆۋەندىكىلەرنى چىقىش قىلىدۇ:

www.munber.org

- تەۋھىد: ئەھلى ھەدىسلەر تەۋھىدنى دىنىنىڭ ئاساسى، دەپ ئىشىنىدۇ. پائالىيەتلىرىنى ساغلام تەۋھىدنى تارقىتىش ۋە كىشىلەرنىڭ قەلبىدە بىخلاندۇرۇش بىلەن باشلايدۇ. تەۋھىدنىڭ ئۈچ خىل تۈرىنى، بولۇپمۇ كۆپىنچە كىشىلەر خاتالىشىپ كىتىدىغان ئىلاھىي تەۋھىدنى بەكرەك ئىزاھلايدۇ. گەرچە كىشىلەر رەببانىي تەۋھىد ۋە ئۇ تەقەززا قىلىدىغان ھاكىمىيەتنىڭ ئاللاھقا خاس ئىكەنلىكىگە ئىمان كەلتۈرۈشسىمۇ، ئەھلى ھەدىسلەر ئىسلامنىڭ سىياسىي تۈزۈمىنى ماقۇللاش ۋە تەتبىقلاش بىلەنلا بولدى قىلمايدۇ. ئۇلار ئىنسانىنىڭ تەسەۋۋۇرى، يۈرۈش - تۇرۇشى، ھاياتتىكى بارلىق ئىشلىرى، شۇ جۈملىدىن قانۇن تۈزۈش ۋە شەرىئەت يولغا قويۇشلارغا قەدەر بارلىق ئىشلاردا ئاللاھ تائالانىڭ ھاكىم بولۇشىنى تەكىتلەيدۇ.

- ئەگىشىش: ئەھلى ھەدىس دىققىتىنى سەلەپ - سالىھلارنىڭ چۈشەنچىسى ئاساسىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كەلگەن سەھىھ سۈننەت ۋە ھەدىسلەرگە مەركەزلەشتۈرىدۇ. دەلىلىنى سورىماستىنلا مۇئەييەن بىر فىقھىي مەزھەپكە ئەگىشىشكە چاقىرىدىغان تۇرغۇن ھالدىكى تەقلىدنى توغرا، دەپ قارىمايدۇ. شەرتلىرى ھازىرلانغان بارلىق كىشىلەر ئۈچۈن ئىجتىھاد بابىنى ئېچىشقا چاقىرىدۇ. ئوقۇمىغان كىشىنىڭ مەزھىپى مۇپتىسىنىڭ مەزھىپىدۇر. ئۇلار مۇجتەھىد ئۆلىمالار، بولۇپمۇ ئەگەشكۈچىلىرى بار ئىماملارنى ھۆرمەتلەشكە چاقىرىدۇ.

- دەلىلنى ئەقلىنىڭ ئالدىغا قويۇش: رىۋايەتنى قاراشنىڭ ئالدىغا قويىدۇ، شەرىئەت بىلەن باشلايدۇ، ئەقىلنى ئۇنىڭغا بويسۇندۇرىدۇ؛ چۈنكى، ئۇلار ساغلام ئەقىل سەھىھ بولغان شەرئىي نەسلەر بىلەن ئويغۇنلىشىدۇ، دەپ قارايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن شەرىئەت بىلەن ئەقىلنى قارىمۇ قارشى قىلىش ۋە ئەقىلنى شەرىئەتنىڭ ئالدى قويۇش توغرا ئەمەس.

- تەزكىيە شەرئىييە (شەرىئەت ئارقىلىق پاكلىنىش): يەنى نەفسىنى شەرئىي يوللار ئارقىلىق پاكلاش. بۇنىڭدا قۇرئان ۋە سۈننەتتە بايان قىلىنغان يوللۇق ۋەسىلىلەرنى قوللىنىدۇ. مەيلى سۈپى ياكى باشقىلار بولسۇن بىدئەت ئۇسۇللار ئارقىلىق پاكلىنىدىغانلارنىڭ ئەگەشكۈچىلىرىگە قارشى تۇرىدۇ.

- بىدئەتتىن ئاگاھلاندۇرۇش: ئۇلار، بىدئەت پەيدا قىلىش ئەمەلىيەتتە ئاللاھقا ئىش ئۆگەتكەنلىك، قاراش ۋە ئەقىل ئارقىلىق شەرىئەت يولغا قويغانلىق دەپ قارايدۇ. شۇڭا سۈننەتنى چىڭ تۇتۇش ۋە بىدئەتنىڭ بارلىق تۈرلىرىدىن يىراق تۇرۇشقا چاقىرىدۇ.

- مەۋزۇئ ۋە ئاجىز ھەدىسلەردىن ئاگاھلاندۇرۇش: چۈنكى بۇ خىلدىكى ھەدىسلەرنىڭ ئۇممەتكە بولغان خەتىرى ناھايىتى چوڭ. شۇنىڭ ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئائىت قىلىنغان ھەدىسلەرنى، بولۇپمۇ ئەقىدە ۋە ھۆكۈملەرگە ئائىت ھەدىسلەرنى تەتقىق قىلىش لازىم.

- ئاللاھ يولىدا جىھاد قىلىش: ئەھلى ھەدىس جىھادنى ئاللاھ تائالانىڭ سۆزىنى ئۈستۈن قىلىش ۋە زېمىندىن پاساتچىلىقنى يوقىتىشكى قىيامەتكىچە داۋام قىلىدىغان ئەڭ ياخشى ئەمەل، دەپ قارايدۇ. «پىتنە تۈگىگەن، دىن پۈتۈنلەي الله ئۈچۈن بولغانغا قەدەر ...» - ئەنفال سۈرىسى، **39** - ئايەت.

www.munber.org

- شەرىئەت تۈزۈمىنى تەتبىقلاش: ئۇنى ئاساسقا ئايلاندۇرۇش ۋە ھاياتنىڭ شەخسى، ئىجتىمائىي، سىياسىي، ئىقتىسادىي ۋە شۇنىڭغا ئوخشىغان بارلىق ساھەلىرىدە شەرئىي يوللار ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا تىرىشىش.

- ئەھلى ھەدىس تەۋھىدنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھ تائالا ئۈچۈن خالىس بولغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتى ۋە كۆرسەتمىلىرىگە مۇۋاپىق ئەمەل قىلغاندا نۇسرەت ۋە تەمكىنلىككە ئېرىشكىلى بولىدۇ. بۇ ئىككىسى ئەمەللەرنىڭ قوبۇل بولۇشىدىكى شەرتلەردۇر. دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ. بۇ ئىككىسى يەنى غەلىبىگە ئېرىشىش ۋە تەمكىنلىك ئىلاھىي ۋەدىگە ئاساسەن ئىسلام خەلىپىلىكىنىڭ قايتىپ كېلىشىدىكى شەرتلەردۇر. «الله ئىچىڭلاردىكى ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەرگە، ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرنى زېمىندا ھۆكۈمران قىلغاندەك، ئۇلارنىمۇ چوقۇم ھۆكۈمران قىلىشنى، ئۇلار ئۈچۈن تاللىغان دىنىنى چوقۇم مۇستەھكەم قىلىپ بېرىشنى ۋە ئۇلارنىڭ قورقۇنچىسىنى ئامانلىققا ئايلاندۇرۇپ بېرىشنى ۋەدە قىلدى» - نۇر سۈرىسى، 55 - ئايەت. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار تەۋھىدنى بىدئەت ۋە ئەقىدە - ئەمەللەردىكى ئېغىشلاردىن پاكلاش ۋە ھەدىسلەردىن مەۋزۇئ ھەدىسلەرنى پاكلاش ئۈچۈن شەرئىي ۋەسىلىلەرگە تايىنىپ دەۋەت ئېلىپ بېرىشقا، ئۈممەتنى شۇنىڭ ئاساسدا تەربىيىلەشكە ھەرىكەت قىلىدۇ.

- شىئە، قادىيانىييە، بىرىلەۋىييە، بابىييە، باھائىييە، سۇپىزم ۋە باشقىلارغا ئوخشاش يولدىن چىققان، ئازغۇن پىرقىلەر بىلەن ئېلىشىدۇ. شۇنىڭدەك سېكولارىزم، كاپىتالىزم، سوتسىيالىزم ۋە كومىنىزم ۋە باشقىلارغا ئوخشاش ھازىرقى زامانىدىكى ئىسلامغا قارشى ۋەيران قىلغۇچ پىكىرلەرنىڭ دولقۇنلىرىغا قانۇنلۇق ۋاستىلەر ئارقىلىق قارشى تۇرىدۇ.

پىكىر ۋە ئەقىدىلەرنىڭ يىلتىزلىرى:

ئەھلى ھەدىس جامائىتى ھۆكۈملەرنى ئەھلى سۈننەت ۋەلجامائە يولىدىكى سەلەپ - سالىھلار ئارىسىدىن چىققان ھەدىسشۇناس فىقھىي ئالىملارنىڭ يولى بويىچە قۇرئان ۋە سۈننەتتىن ئالىدۇ.

شۇنىڭدەك ئەھلى ھەدىس ئومۇمەن سەلەپ - سالىھلارنىڭ كىتابلىرىنى، ئەھلى سۈننەت ۋەلجامائەنىڭ ئىمامى ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل، شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىييە، ئىمام ئىبنى قەييىم ئەلجەۋزىييە، ئىمام مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇلۋاھھاب - ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە ئاللاھ رەھمەت قىلسۇن - قاتارلىقلارنىڭ كىتابلىرىنى بەكلا ياخشى كۆرىدۇ. ئۇلار يەنە ھازىرقى زامان سەلەپىييە دەۋىتىنىڭ ئاساسلىق كىشىلىرىدىن ھازىرقى سەئۇدى ئەرەبىستان پادىشاھلىقى مۇپتىسى شەيخ ئەللامە ئابدۇلئەزىز ئىبنى باز ۋە ھەدىسشۇناس ئەللامە مۇھەممەد ناسىرۇددىن ئەلئەلبانىي قاتارلىقلارنىڭ كىتابلىرىنى تارقىتىدۇ.

تارقىلىشى ۋە تەسىر دائىرىسى:

www.munber.org

ئەھلى ھەدىس جامائىتى ھىندىستان، پاكىستان، بېنگال، نېپال، كەشمىر، سىرلانكا ۋە فىيجى ئاراللىرىغا مەركەزلەشكەن بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئەنگلىيىدە مەركىزى بار. بۇ دۆلەتلەرنىڭ مەركەزلىرىنىڭ ھەممىسى ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتى نامى بىلەن تونۇلغان.

ـ زىكىر قىلىنغان بۇ دۆلەتلەرنىڭ ھەر بىرىدە جەمئىيەتنىڭ مەركىزى بولۇپ، ۋىلايەت ۋە ناھىيىلەرنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا قاراپ تارقالغان مەركەزگە قاراشلىق شۆبىلىرى بار.

ـ ئەمما، جەمئىيەتنىڭ ھەر بىر دۆلەتتە مۇستەقىل باشقۇرۇش ئاپپاراتى بار بولۇپ، بۇ پەقەت ئىدارە ئىشلىرى ئۈچۈنلا شۇنداق بولغان، بىراق، جەمئىيەت ئەسلىدە يېتەكچى ئىدىيە قىلغان بىرلىككە كەلگەن سەلەپىي مېتودى ئۇلارنى بىر يەرگە جەم قىلىدۇ.

ـ ھىندىستاننىڭ كېرالا ۋىلايىتىدىكى جەمئىيەت بەش تۈرلۈك سەلەپىييە ئىسلاھات جەمئىيىتى ئارقىلىق پائالىيەت ئېلىپ بارىدۇ:

1 ـ مۇجاھىدلار بىرلىكى: ئاساسلىق خىزمىتىنى ئومۇمىي ۋە خۇسۇسىيلار ئارىسىدا دەۋەت ئېلىپ بېرىشقا مەركەزلەشتۈرىدىغان بولۇپ، ئۇ باشقا قاناتلار ئۈچۈن ئانا جەمئىيەتتۇر. ئۇنىڭ 475 شۆبىسى بار.

2 ـ كېرالادىكى ئۆلىمالار جەمئىيىتى: ئۇ پەتىۋا بېرىش، ئىلمىي تەتقىقات، دەۋەت ۋە ئىرشاد ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ.

3 ـ مۇجاھىد ياشلار بىرلىكى: پائالىيەت نۇقتىسى ياشلار (دەۋەت، تەربىيە...) بولۇپ، شۆبىلىرىنىڭ سانى471 گە يېتىدۇ.

4 ـ مۇجاھىد ئوقۇغۇچىلار ھەرىكىتى: ئوخشاش بولمىغان ئوقۇش باسقۇچىدىكى ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا پائالىيەت ئېلىپ بارىدىغان بولۇپ، شۆبىلىرىنىڭ سانى 277گە يەتكەن.

5 ـ مۇسۇلمان خوتۇن ـ قىزلار جەمئىيىتى: شۆبىلىرىنىڭ سانى 127گە يەتكەن.

ـ ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتىنىڭ ھىندىستان يېرىم ئارىلىنىڭ سىرتىدىكى ئۆزى بىلەن مېتود ۋە ئۇسۇلدا ئورتاقلىشىدىغان ئافغانىستاندىكى قۇرئان، سۈننەتكە چاقىرىش جامائىتى، ئىندونېزىيە، سىنگاپور ۋە مالايزىيالاردىكى مۇھەممەدىييە جەمئىيىتى، مىسىر، سۇدان، ئېرتىرىيەلەردىكى سۈننەتى مۇھەممەدىييە جامائىتى، كۇۋەيتتىكى ئىسلامىي مىراسلارنى جانلاندۇرۇش جەمئىيىتى، دۇبەيدىكى دارۇلبىر جەمئىيىتى ۋە پۈتۈن دۇنياغا تارقالغان سەلەپىييە دەۋەتچىلىرىگە ئوخشاش جەمئىيەتلەر بىلەنمۇ ئالاقىسى بار. بۇنىڭدىن باشقا ئەھلى ھەدىس جەمئىيەتلىرى دۇنيا ئىسلام ياشلىرى ئىتتىپاقى، دۇنيا ئىسلام بىرلىكى، لوندوندىكى دۇنيا ئىسلام كېڭىشى ۋە قاھىرەدىكى ئىسلام دۇنياسى دەۋەت ۋە قۇتقۇزۇش كېڭىشى قاتارلىق ئورگانلارغا ئەزا.

www.munber.org

يۇقىرىقىلاردىن شۇ نەرسە ئايدىڭلىشىدۇكى، ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتى ھىندىستان يېرىم ئارىلىدىكى جەمئىيەت ۋە ئىسلامىي جامائەتلەرنىڭ ئەڭ بورۇنقىسى. ئۇنىڭ تۈنجى غايىسى ئىسلامنى بىدئەت، ئازغۇنلۇقلاردىن تازىلاش، ئىلىم ۋە ئەمەل ساھەسىدە كىشىلەرنى سەلەپ ـ سالىھلارنىڭ مېتودىغا ئەگىشىشكە چاقىرىش، فىقھىي مەسىلىلەردىكى دەلىلگە ئەگىشىشتە ھەدىسشۇناس فىقھىي ئالىملارنىڭ يولىنى تاللاش ۋە مەزھەپ مۇتەئەسسىپلىكىنى بارلىق شەكىل ۋە سۈرەتلىرى بىلەن يوق قىلىشتىن ئىبارەت. ئۇنىڭ مۇسۇلمانلار ئۈچۈن مەرھەمەتى كەڭ بولدى. مىسىر، شام، ئىراق ۋە ھىجاز قاتارلىق رايونلاردىكى ئىلمىي ھەرىكەتنىڭ ھىجرىيە ئونىنچى ئەسىردىن باشلاپ تاكى ئون تۆتىنچى ئەسىرنىڭ باشلىرىغا كەلگەندە ئىنتايىن ئاجىزلاپ كەتكەن چاغلىرىدا ئاللاھ تائالا ئۇلارنىڭ قولى ئارقىلىق سۈننەتنى ۋە ھەدىس ئىلىملىرىنى ساقلاپ قالغان. شەيخ رەشىد رىزا مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ئەسىردە ھىندىستانلىق ئۆلىما قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ھەدىس ئىلىملىرىگە بولغان كۆڭۈل بۆلۈشى بولمىغان بولسا، شەرق شەھەرلىرىدە ئۇنىڭغا زاۋاللىق يەتكەن بولاتتى...» ئەنۋەر شاھ ئەلكەشمىرى ئەددىيوبەندىينىڭ شاگىرتلىرىدىن شەيخ مۇنازىر ئەھسەن ئەلكەيلانىي مۇنداق دەيدۇ: «ھەنەفىيلەرنىڭ ھىندىستان يېرىم ئارىلىدا دىنىنىڭ قۇرئان ۋە سۈننەتتىن ئىبارەت ئىككى ئاساسىي مەنبەسىنى پەرۋىش قىلدى، بۇنىڭ بىلەن نۇرغۇن كىشىلەر ئەھلى ھەدىس ھەرىكىتىگە كىرىپ، تەقلىد قىلىشنى رەت قىلىشتى. گەرچە كىشىلەر تەقلىدنى ئومۇمىيۈزلۈك چۆرۈپ تاشلىمىغان بولسىمۇ، قاتمال تەقلىد ۋە قارىغۇلارچە تايىنىش سېھرى پاچاقلىنىپ كەتتى.» پاكىستاندىكى ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتى ئافغانىستاندىكى جىھاد ھەرىكىتىگە ياردەم بېرىشتە كۆرۈنەرلىك رول ئوينىغان.

ئەتراپلىق مەلۇمات ئۈچۈن پايدىلىنىش مەنبەلىرى:

- ئابدۇلۋاھھاب خەلىيلۇرراھمان: الحركة السلفية في الهند، (دوكتورلۇق تېزىسى، نەشر قىلىنمىغان ـ ئەرەبچە)
- مۇھەممەد مۇسلىھۇددىن: الحركة السلفية في البنغال، (ماگىستىرلىك تېزىسى)
- قاتاردا نەشر قىلىنىدىغان «ئەلئۇممە» ژورنىلى، 30 ـ سان، 1404ھ. 1983م، دېكابىر.
- د.ئابدۇرراھمان ئىبنى ئابدۇلجاببار ئەلفەرىۋائىي: جهود مخلصة في خدمة السنة، بىنارس سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتى باسمىسى، 1406ھ، ئەرەبچە.
- د.ئابدۇرراھمان ئىبنى ئابدۇلجاببار ئەلفەرىۋائىي: جهود أهل الحديث في خدمة القرآن الكريم، بىنارس سەلەپىييە ئۇنىۋېرسىتېتى باسمىسى، 1413ھ، ئەرەبچە.
- ئەبۇلمەكرەم ئىبنى ئابدۇلجەلىيل ئەسسەلەپىي: دعوة الإمام محمد بن عبد الوهاب في شبه القارة الهندية، دارۇسسالام كۇتۇپخانىسى نەشرىياتى ـ رىياد، 1413ھ، ئەرەبچە.

www.munber.org

- ھىندىستان ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتى: جمعية أهل الحديث المركزية بالهند – نشأتها وأهدافها، بىنارىس سەلەپىيە باسمىخانىسى.

- ئەبۇ يەھيا ئىمام خان ئەننۇشرەھرەۋي: تراجم أهل الحديث في الهند، 1391ھ، لاھۇر باسمىسى.

- مۇھەممەد ئەسلەم فىيروزفۇرى: مساهمة أهل الحديث في سياسة شبه القارة الهندية، مامۇنكاجىن ئىسلام تەلىم بىرىش ئۇنىۋېرسىتىتى باسمىسى، پاكىستان - ئوردۇچە.

- مۇھەممەد مۇستەقىيم ئەسسەلەپىي: جماعة أهل الحديث كي تصنيفي خدمات، بىنارىس سەلەپىيە ئۇنىۋېرسىتىتى باسمىسى، 1412ھ.

- ئابد ھەسەن ئەررەھمانىي ۋە ئەزىزۇرراھمان ئەسسەلەپىي: جماعة أهل الحديث كي تدريسي خدمات، بىنارىس سەلەپىيە ئۇنىۋېرسىتىتى باسمىسى، 1400ھ.

- د.مۇھەممەد ئابدۇرراھمان: التذكار – المؤتمر الدولي السادس 1992م، بىنگال ئەھلى ھەدىس جەمئىيىتى، ئەرەبچە.

- سەلەپىيە پاكولتىتى: تاريخ أهل الحديث جامون وكشمير، ئەرەبچە.

- سالاھۇددىن مەقبۇل ئەھمەد: أثر دعوة شيخ الإسلام ابن تيمية في الحركات الإسلامية المعاصرة، ئىسلام ئىلمىي تەتقىقات ئىنستىتوتى نەشرى - يېڭى دىلھىي، ئەرەبچە.

- ئابدۇررەئۇف ئەرراھمانىي: الخلافة الراشدة.

- شەيخ مۇھەممەد ئىبراھىم ئەسسىيالكۇتىي: تاريخ أهل الحديث.

- شەيخ ئەددىھلەۋىي: تاريخ أهل الحديث.

- مۇھەممەد ئىسھاق ئەلبىھتى: فقهاء الهند، توققۇز جىلد.

- شەيخ ئەبۇ يەھيا ئىمام خان ئەننۇشرەھرەۋي: الجهود التأليفية لعلماء أهل الحديث.

- «ئۇممەتنىڭ ئاۋازى» ژۇرنىلى: بىنارىس سەلەپىيە ئۇنىۋېرسىتىتى نەشىر قىلىدۇ.

«ئەھلى ھەدىس» ژۇرنىلى: ئەمرتسار، لاھور، دىلھىلاردا نەشىر قىلىنىدۇ.

www.munber.org